

[1]

**Nobilissima sapientis lectio
Vanitas vanitatum,^a
ex libro aeternae veritatis desumpta
et pro fundamento Coelestis in terra occupationis
Adolpho, illustri stirpis avitae surculo,
per sacrationem Magistrum
JOANNEM NEPOMUCENUM
quondam recitata**

Hodie in theatro repetita
agente Celsissima, Illustrissima, Perillustri, Praenobili, Nobili et Ingenua
syntaxi Pragensi ad S. Clementem anno 1726, mense ..., die ...

ARGUMENTUM

Sanctus Joannes, paterno cognomento Hassil (quo nos cognomine zelum Joannis ardentissimum proponimus), Nepomuci ad summam aliorum et praeprimis suam sanctitatem prodigiose natus, ut erat vitae sanctioris Magister dexterrimus, adolescentem illustri prosapia oriundum (nobis Adolphum), in sectandas vanitatum illecebras cereum, docuit, fluxae non inhaerendum vanitati, sed intra exiguos mortalitatis limites Coeli amplissimae vacandum immortalitati. In Actis canonizationis.^b Reliqua poësis.

PROLUSIO

Vanitas^c honori mundano, mammonae et voluptati militans, Adolescentiam in bivio consistentem illo: *Venite fruamur bonis in adolescentia*,^d ad sua castra provocat. Virtus ex adverso honori Divino, regno Coelesti et ingenuis Paradisi voluptatibus obtinendis vacans, eandem monet: *Ne respexeris in vanitates et insanias falsas*;^e quibus denique confusis Adolescentia Coelo vacatura ad Virtutis vexillum provolat.

INDUCTIO I.

Adolpho, ditionis amplissimae haeredi, aula nobiles parat applausus. Philocosmus vero eidem author est, ut vanitatem sectaturus, quo illustrior majorum ectypis accenseatur, ex pusilla sui effigie in majorem artifice penicillo assurgat adjecta epi-

^a Ecl 1,2: *Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, vanitas vanitatum et omnia vanitas.*

^b *Acta utriusque processus*, 1722.

^c *Vanitas* je ve vedlejších částech alegorickou postavou, jinde je zřejmě výraz užíván v obecném významu.

^d Sap 2,6: *Venite ergo et fruamur bonis, quae sunt, et utamur creaturam tamquam in iuventute celeriter.*

^e Ps 39,5: *Beatus vir cuius est nomen Domini spes ipsius et non respexit in vanitates et insanias falsas* (Weber/Gryson iuxta LXX emendatus); *Beatus vir, qui posuit Dominum confidentiam suam et non est aversus ad superbias pompasque mendacii* (Weber/Gryson iuxta Hebraicum translatus).

**Nejušlechtilejší lekce od moudrého člověka
Marnost nad marnost,¹
přejatá z knihy věčné pravdy a jako základ toho,
jak se na zemi zaobírat nebeskými věcmi,
Adolphovi, potomkovi slavného prastarého rodu,
svatým učitelem
JANEM NEPOMUCKÝM
kdysi přednesená**

Dnes v divadle zopakovaná v podání
nejvyšší, nejslavnější, přeslavné, převznešené, vznešené a urozené
syntaxe pražské u sv. Klimenta roku 1726, měsíce ..., dne ...

NÁMĚT

Svatý Jan, otcovským příjmením Hassil (tímto jménem ukazujeme Janovu vroucí lásku), se zázračně narodil v Nepomuku, aby přiváděl k dokonalé svatosti jiné, ale především aby svatě žil sám. Jelikož byl velmi obratným učitelem zbožného života, poučil mladíka pocházejícího ze slavné rodiny (pro nás Adolpha), který snadno podléhal pachtění se za nástrahami marnosti, že nemá lpět na pomíjivých marnostech, ale má se i v úzkých mezích smrtelného života věnovat bezmeznému nebeské nesmrtelnosti. Z kanonizačních akt. Ostatní je dílem básnické fantazie.

PŘEDEHRA

Marnost bojující za pozemské pocty, mamon a rozkoš, láká Mládí stojící na rozcestí do svého tábora těmito slovy: *Pojďme a užijme dobrých věcí v mládí.*² Naopak Ctnost, která se snaží získat Boží pocty, nebeské království a rozkoše vlastní ráji, ho nabádá: *Nehleď na marnosti a na falešné bláznění.*³ Mládí nakonec tyto věci zavrhně a spěchá pod prapor Ctnosti, aby se věnovalo duchovnímu životu.

1. SCÉNA

Dvůr připravuje vznešené pocty pro Adolpha, dědice rozlehlého panství. Philocosmus⁴ ho podnítl, aby se přidal k Marnosti tím, že připojí k obrazům svých předků vlastní, skvostnější, podle své malé podobizny nechá umělcovým štětcem

¹ Kaz 1,2.

² Mdr 2,6.

³ Ž 40,5: *Blaze muži, který doufá v Hospodina, k obludám se neobrací, ani k těm, kteří se uchylují ke lži.* Eku-
menický překlad vychází z verze Žalmů iuxta Hebraeos, zatímco citát v textu – stejně jako v ostatních sy-
nopsích – pochází z překladu řecké *Septuaginty*.

⁴ Philocosmus – jméno odvozené z řec. *filó* – milovat a *kosmos* – svět, tj. „milovník (pozemského) světa“, zde zejména jeho pomíjivé marnosti.

graphie: *Flos vitae nobilissimus ad avitam majorum gloriam*;^f cui novos interim honores nobilior juvenus gratulatur.

INDUCTIO II.

Hassillus somni symbolo edocetur adolescentem nobilissimum a liberiore ad coelestem vitam sibi esse manuducendum. Animi dubius ephebulos Domini effigiem pictori deferentes offendit, ex qua faciem et mores Adolphi per somnium sibi depictos intelligit; eaque propter illius Coelo aucupandi gratia ex occasione epigraphes, ingenioso Florillum, sibi familiarem ephebulum, imbuat stratagemate.

INDUCTIO III.

Adolphus triumphali magnificentia in ditionem paternam haeres inducitur, ubi e sententia Vanitatis dominium et silvas praeprimis lustrare constituit, Philocosmo loci inter nemora amoenissimi exquirendi causa eo provolante. De quo Hassillus factus certior, ad silvas praeit Adolphum caute allocuturus.

CHORUS

Dum Virtus coelestes meditatur triumphos pro Adolescentia, Vanitas pro eadem blandas struit insidias.

INDUCTIO IV.

Florillus, ingenioso Hassilli commento imbutus, illud pictori communicat.
[2]

INDUCTIO V.

Delicias silvarum morosius exquirente Philocosmo Adolphus vanitati propediem vacaturus, interim taedium fallit; et inopine fluxam rerum omnium esse vicissitudinem intelligens, aliquantum perplectitur.

INDUCTIO VI.

Perplexum Adolphi animum sedaturi, aulici eum ad silvas jam invisendas avocant. Eo concedenti Pomona domestica candido-rubicunda praesentat munera, siti inter nemora levandae subservitura; inter quae vitii ignara, fallente manu pomum quidem pulcherrimum, sed verminans in donum offert.

INDUCTIO VII.

Hassillus ad deliciosum silvae fontem praecurrit eumque vani inter poëses Narcissi fabula ad fugiendam ab Adolpho Vanitatem aptissima subornat. Quo perfecto abit

^f Nápis připojený k obrazu pravděpodobně není přímým citátem, ale je složen ze známých slovních spojení. *Flos vitae* nalezneme jak u Cicerona, tak mezi oslovenými Panny Marie, slovy *avita majorum gloria* bývá nazýván portrétovaný na dedikacích či nápisích na rytinách. Cf. Cicero, *De oratore* 3,12: [...] *cui quidem ad summam gloriam eloquentiae florenti ferro erepta vita est et poena temeritatis non sine magno rei publicae malo constituta. Ego vero te, Crasse, cum vitae flore tum mortis oportunitate divino consilio et ornatum et extincum esse arbitror*. Pro oslovení Panny Marie např. *flos vitae immaculatus* – srov. Raynaldus, Th.: *Nomenclator Marianus*. Lugduni 1639, s. 22; zde citát přiřazen Georgiu Thaumaturgovi.

zhotovit větší a připojit k ní nápis: *Nejvznešenější květ života pro zděděnou slávu předků*. Vznešená mládež mu zatím blahopřeje k novým poctám.

2. SCÉNA

Hassil se ve snu dozví, že má přivést jistého vznešeného mladíka od příliš nevázaného života k životu nebeskému. Když o tom rozvažuje, potká pážata nesoucí malíři pánův obraz. Podle tváře a způsobů pozná v Adolphovi mladíka ze snu. Aby ho získal pro nebe, využije příležitosti, kterou mu poskytne nápis na obraze, a do svého důmyslného plánu zasvěť svého známého, mladého dvořana Florilla.

3. SCÉNA

Adolphus je s velkou slávou a pompou přiveden jako dědic na otcovské panství, kde se na radu Marnosti rozhodne prohlédnout si pozemky, především lesy. Philocosmus tam spěchá, aby v hájích vyhledal nejpríjemnější místo. Hassil se o tom dozví a jde napřed k lesu, aby tam Adolpha obezřetně oslovil.

CHORUS

Zatímco Ctnost uvažuje, jak Mládí triumfálně přivést do nebe, Marnost mu strojí vábné nástrahy.

4. SCÉNA

Florillus, zasvěcený do Hassilova důvtipného nápadu, ho sděluje malíři.

5. SCÉNA

Zatímco Philocosmus až příliš důkladně zkoumá krásy lesa, Adolphus, který už už propadá Marnosti, skrývá svou rozmrzelost. Když nenadále pozná nestálou pomíjivost všech věcí, je poněkud zaskočen.

6. SCÉNA

Dvořané chtějí uklidnit Adolphovu zmatenou duši a zavolají ho, že již může jít do lesa. Cestou mu v blízkém sadu Pomona⁵ nabízí své červenobílé dary, aby jimi v lese mohl utišit žízeň. Ačkoli je hříchu neznalá, oklame ho, když mu mezi dary nabídne také jablko, které je sice překrásné, ale plné červů.

7. SCÉNA

Hassil běží napřed k půvabnému lesnímu prameni. K němu umístí báseň o povrchním Narcisovi,⁶ velmi vhodnou k zahrnutí Marnosti od Adolpha. Když vše dokončí,

⁵ *Pomona*, ae, f. – bohyně ovoce a zahradních plodin.

⁶ *Narcissus*, i, m. – krásný mladík, který se zamiloval do vlastního obrazu zrcadlícího se na hladině jezírka; pozdní poznání, že miluje jen vidinu sebe sama, ho připravilo o život. Byl proměněn v narcis, křehkou, krásnou, ale nevonící jarní květinu, jež je symbolem bezcitné krásy.

Adolphum inter nemora quaesiturus et ad fontis locum sub amoenitatis specie perducturus, pictore in perficiendum stratagema suae domi sedulo incumbente.

INDUCTIO VIII.

Interim per deliciosos silvarum maeandros Adolphus deducitur. Subinde feram venabulo petiturus, aberrat ad fontem fabula Narcissi subornatum. Hassillus vero Adolphum inter nemora requirens, eundem ad fontem offendit. Ejusque tam fontis, quam Narcissi symbolo vanos aestus mitigat, in utroque fluxam rerum vanitatem exhibens.

CHORUS

Blandas Vanitatis insidias Virtus Adolescentiae detegit et docet ne momento quidem lubricae Vanitati insistendum. Vanitas ex adverso, quo fortius et suavius apud se detineat Adolescentiam, novis ipsam irretit laqueis.

INDUCTIO IX.

Quaerentibus Adolphum aulicis Philocosmus fonti propior totum, quod res est, indignabundus observat. Tum praepropere oblatis Pomonae muneribus Adolpho blanditur. Vitii ignarus pomum pulcherrimum, intus verminans palato deserviturum eligit. In quo latentem putredinem animadvertenti Adolpho symbolum vanitatis fraudulentae Hassillus explicat. Hinc fremitus Philocosmi, secutura deliberatio Adolphi.

INDUCTIO X.

Sed ut vafro est Philocosmus ingenio, deliberaturum quantocyus distrahit in silva primum, hortorum deinde offert illecebras; Joannes vero, ut in floribus mundi legat vanitatem, Adolpho dat in documentis.

CHORUS

Novos Vanitatis laqueos eludit Virtus et Adolescentiam aureo Divinae Charitatis vinculo sibi unitam, in gloriosam Dei filiorum libertatem manuducit, Adolescentia coelestem in terris vitam auspicante.

INDUCTIO XI.

Paratam Adolphi effigiem pictor ad aulam defert. Adolphus vero venustum Florae emporium invisit. Rosam incaute decerpturus pungitur et Hassilli documento fraudulente pungentis indolem vanitatis intelligit. Ex ipsis deinde floribus sensim arescentibus fluxam rerum vicissitudinem condiscit.

INDUCTIO XII.

Allatam a pictore imaginem nobilior juvenus, lusui interea vacans, diligentius considerat et perennem Adolpho, licet absenti, formae gratiam apprecatur.

odchází do lesa hledat Adolpha, aby ho mohl pod záminkou nalezení příjemného místa přivést k prameni. Malíř zatím doma pilně pracuje na dokončení plánu.

8. SCÉNA

Mezitím se Adolphus prochází po půvabných lesních zákoutích. Náhle, když s oštěpem v ruce pronásleduje divou zvěř, zabloudí k prameni, u nějž je umístěno vyobrazení Narcisova příběhu. U pramene ho najde Hassil, který Adolpha v lese hledal. Mírní jeho povrchní vzplanutí pro pramen i pro Narcisovu podobu a ukazuje mu na obojím pomíjivou marnost věcí.

CHORUS

Ctnost odhalí Mládí vábné nástrahy Marnosti a poučuje ho, že kluzké Marnosti se nesmí podlehnout ani na okamžik. Marnost naopak splétá kolem Mládí nové smyčky, aby ho k sobě svou vlídností ještě pevněji připoutala.

9. SCÉNA

Zatímco dvořané hledají Adolpha, Philocosmus blízko u pramene rozhořčeně pozoruje vše, co se děje. Spěšně tedy Adolphovi nabízí Pomoniny dary a lichotí mu. Adolphus si volí nejkrásnější, avšak uvnitř červivé jablko a chystá se ho sníst, protože neví, že je zkažené. Když si všimne jeho skryté zkaženosti, Hassil mu vysvětluje, že jde o symbol úskočné Marnosti. To Philocosma rozběsí, Adolphus o tom pak rozvažuje.

10. SCÉNA

Ale jelikož je Philocosmus vychytralý, co nejrychleji mu od rozjímání nabídne rozptýlení, nejprve v lese, potom v lákavé zahradě. Jan však Adolphovi ukáže, jak v květech světa poznat příklad světské marnosti.

CHORUS

Ctnost obelstí nové nástrahy Marnosti a vede Mládí, které k sobě připoutala zlatým poutem Božské lásky, ke slavné svobodě Božích dětí. Mládí začíná vést na zemi nebeský život.

11. SCÉNA

Malíř nese ke dvoru hotový Adolphův obraz. Adolphus však navštěvuje půvabnou zahradu Flóry.⁷ Když chce neopatrně utrhnout růži, bodne se a z Hassilova poučení pochopí povahu lstivě bodající Marnosti. Přímo na vadnoucích květech se pak poučí o nestálé pomíjivosti věcí.

12. SCÉNA

Vznešená mládež, oddávající se zatím zábavě, pečlivě zkoumá obraz, který přinesl malíř. I když je Adolphus nepřítomný, obdivuje jeho zvěčněnou krásu.

⁷ *Flora, ae, f.* – staroitalská bohyně květů.

INDUCTIO XIII.

Adolphus speciose fessus vanitate ad aulam redux eandem transitoriam manifeste comperit. Ex quo Hassillus cum Philocosmo et aliis vitae liberioris asseclis pro eadem deserenda in certamen descendit. Demum ex allata a pictore imagine et detecto, quod latebat, ingenio campum pro sanctitate et Coelo feliciter obtinet.

INDUCTIO XIV.

Nobilior juvenus Adolpho de honoribus et hilariis gratulatura vanamque imposte-
rum vitam ad solatium successuram apprecatura, rei seriem a furente inaudit Philo-
cosmo, unde et ipsa plurimum Adolpho succenset.

INDUCTIO XV.

Adolphus vero, duce Hassillo mundi vanitatem continuo reprobante, coelestis vitae normam amplectitur decusque aeviternae gloriae auspicatur.

EPILOGUS

Coelicae in terris vitae primordium et felix auspiciū gratulatur Adolescentiae. Si-
mul omnibus ad Vanitatem inclinantibus illud Ecclesiae et Divi Hipponensium Prae-
sulis instillat documentum: *Sic transeamus per temporalia, ut non amittamus aeterna.*^g

A. M. D. G. et aeternum S. Joannis Nepomuceni honorem

^g Součást proměnlivé hlavní mešní modlitby před čtením (kolekty), předepsané tridentským misálem pro 3. neděli po Letnicích. Připisováno sv. Augustinovi.

13. SCÉNA

Marností značně znavený Adolphus se vrací zpět ke dvoru a jasně spatří pomíjivost jeho nádhery. Na to se Hassil dá s Philocosmem a jinými příznivci příliš volného života do soupeření o to, kdo z nich dvůr opustí. Když je nakonec odhalen nápad skrytý v obraze,⁸ který přinesl malíř, Hassil bitvu šťastně vybojuje pro svatost a nebe.

14. SCÉNA

Vznešení mladíci se chystají Adolphovi blahopřát k poctám a budoucím radostem a poté vzývat povrchní život mířící za potěšením. Když si od zuřícího Philocosma vyslechnou, co se stalo, i oni se na Adolpha velmi rozhněvají.

15. SCÉNA

Adolphus však pod vedením Hassila, který neustále kárá světskou marnost, přijímá pravidla nebeského života a začíná žít pouze pro poklad věčné slávy.

EPILOG

Blahopřeje Mládí k šťastnému začátku a příslibu nebeského života na zemi. Zároveň pro všechny, kdo jsou nakloněni Marnosti, dodává tento výrok církve a svatého biskupa z Hipponu:⁹ *Tak přejdeme přes dočasné, abychom neztratili věčné.*

K větší slávě Boží a věčné poctě sv. Jana Nepomuckého

⁸ Obraz byl pravděpodobně namalovaný tak, aby z něj byla patrná pomíjivost krásy.

⁹ Sv. Augustin (354–430), biskup v Hippo Regius, jeden ze čtyř nejznámějších církevních otců západní církve.